

Завідувач кафедри теорії та методик початкової освіти
В.В. Кобилянник

20 р.

КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Навчально-виховна практика в початковій школі

назва навчальної дисципліни

для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

за освітньо-професійною програмою Початкова освіта

назва програми

спеціальності 013 Початкова освіта

код і найменування спеціальності згідно з навчальним планом

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

шифр і назва галузі знань згідно з навчальним планом

Розробники комплексу: Н.В. Мелекесцева, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти

Затверджено на засіданні кафедри теорії та методик початкової освіти

Протокол № 14 від «28» вересня 2018 року

Завідувач кафедри

підпис

Н.В. Гудима

«24» вересня 2018 року

Схвалено науково-методичною радою педагогічного факультету

Голова науково-методичної
ради факультету

підпис

Н.В. Бахмат

Протокол № 10 від «24» вересня 2018 року

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри теорії та методик
початкової освіти

H. B. Lyubyma
21 вересня 2018 р.
число місяць

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчально-виховна практика в початковій школі

назва навчальної дисципліни

для підготовки фахівців першого(бакалаврського) рівня вищої освіти

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності / спеціальності

за освітньо-професійною програмою Початкова освіта

назва програми

спеціальності 013 Початкова освіта

код і найменування спеціальності згідно з навчальним планом

галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

шифр і назва галузі знань згідно з навчальним планом

мова навчання українська

2018-2019 навчальний рік

Розробники програми: Н.В. Мелекесцева, кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри теорії та методик початкової освіти

Ухвалено на засіданні кафедри теорії та методик початкової освіти

Протокол № 14 від «21» Вересня 2018 року

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчально-виховна практика в початковій школі є обов'язковим компонентом освітньо-професійної програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобуття освітнього ступеня «бакалавр» галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта і сприяє ознайомленню

студентів з особливостями роботи вчителя початкової школи, формуванню в майбутніх учителів професійно-педагогічних умінь навчально-виховної роботи з молодшими школярами.

Програму навчально-виховної практики в початковій школі здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» (3 курс, 6 семестр) розроблено відповідно до навчальних планів підготовки бакалавра галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 013 Початкова освіта за освітньо-професійною програмою «Початкова освіта» (протокол № 4 від 28 квітня 2016 р.), Методичних рекомендацій до складання програм практики студентів вищих навчальних закладів України (лист Міністерства освіти України № 3.1-5/97 від 14 лютого 1996 р.), Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України № 93 від 08 квітня 1993 р. (зі змінами, внесеними Міністерства України № 351 (0351281-94) від 20 грудня 1994 р.), Положення про систему внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, затвердженого вченою радою (протокол №6 від 30 травня 2017 р.), Положення про проведення практики здобувачів вищої освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, затвердженого вченою радою (протокол №5 від 30 травня 2018 р.), Положення про організацію освітнього процесу в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, затвердженого вченою радою (протокол №7 від 30 серпня 2018 р.), та інших нормативно-правових актів у галузі освіти.

1.1. МЕТА І ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Мета навчально-виховної практики в початковій школі – ознайомлення здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» із особливостями організації освітнього процесу в Новій українській школі (НУШ), оволодіння системою компетентностей для виконання комплексу функціональних обов'язків учителя початкової школи, зокрема таких, як організація освітнього процесу в 1-4 класах закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), укладання планів-конспектів уроків, проведення виховних заходів, диференційована робота з дітьми, календарне планування, робота в групах продовженого дня (ГПД), індивідуальні бесіди з батьками тощо.

Завдання практики:

- ознайомлення здобувачів вищої освіти з освітнім процесом початкової школи, формування вмінь і навичок спостереження та аналізу педагогічних явищ;

- ознайомлення з нормативно-правовими документами, що регламентують організацію освітнього процесу в початковій школі (концепцією НУШ, Державним стандартом початкової освіти (для 1 класу – від 21.02.2018 р.), методичними рекомендаціями щодо вивчення навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти та організації освітнього процесу у поточному навчальному році; освітніми програмами для початкової школи);

- ознайомлення з психолого-педагогічними особливостями організації освітнього середовища відповідно до вимог НУШ; аналіз організації освітніх осередків (зон) відповідно до вимог НУШ: навчально-пізнавальної діяльності (з партами / столами); змінних тематичних осередків (дошки / фліп-чарти / стенди для діаграм з ключовими ідеями); гри (настільні ігри, інвентар для рухливих ігор); художньо-творчої діяльності (полички для зберігання приладдя та стенд для змінної виставки дитячих робіт); куточка живої природи для проведення дослідів (пророщування зерна, спостереження та догляд за рослинами, акваріум); відпочинку (з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям); дитячої класної бібліотеки; осередку вчителя (стіл, стілець, комп'ютер, полиці / ящики, шафи для зберігання дидактичного матеріалу тощо);

- спостереження за методикою організації та проведення ранкових зустрічей;

- спостереження та аналіз особливостей роботи учителя під час реалізації завдань тематичного тижня; участь у підготовці та проведенні дидактичних ігор відповідно до тематичного тижня;

- аналіз особливостей використання учителем формувального оцінювання (1-2 класи);

- інтегрування, поглиблення та закріплення набутих за час навчання психолого-педагогічних і фахових знань, застосування їх у практичній діяльності вчителя початкової школи;

- набуття вмінь і навичок підготовки та проведення уроків у початковій школі, складання календарних планів, добір основної та додаткової літератури, виготовлення наочності, робота з мультимедійними засобами тощо;

- формування навичок творчого, науково-педагогічного та методичного пошуку, оволодіння ефективними педагогічними технологіями;

- ознайомлення з авторськими методиками, вивчення передового педагогічного досвіду та впровадження його в навчально-виховну діяльність;

- формування соціальних і професійно значущих якостей, світоглядної та громадянської позиції, індивідуальної особистості;

- виконання практичних навчально-виховних та дослідницьких завдань;

- вивчення особливостей організаційної структури та функціонування ГПД, педагогічних умов реалізації технологій, форм, методів і методик організації навчальної та дозвільної діяльності дітей у ГПД, формування вмінь організації результативної взаємодії суб'єктів педагогічного процесу ГПД;

- ознайомлення з особливостями здійснення педагогіки партнерства під час роботи з батьками, вироблення вмінь педагогічного керівництва спільною діяльністю сім'ї та громадськості у вихованні дітей;

- формування вміння аналізувати й оцінювати власну діяльність, а також коригувати її на основі рефлексії, професійно самовдосконалюватися;

- формування у студентів стійкого інтересу до педагогічної професії, розвиток творчої активності, дослідницької культури, збагачення спектру професійно-важливих якостей і компетентностей особистості;

- розширення потенційних можливостей працевлаштування майбутнього вчителя та конструювання його професійної кар'єри.

Навчально-виховна практика в початковій школі спрямована на формування у здобувачів вищої освіти **професійних компетентностей** з різних видів педагогічної діяльності: навчальної, виховної, науково-дослідницької, комунікативної, організаторської, проектувальної, соціальної, діагностичної, методичної.

Сформовані у процесі цього виду практики компетентності дозволять здобувачам вищої освіти більш ефективно засвоювати теоретичні знання з курсів професійного блоку дисциплін і вдосконалювати вміння в процесі наступних видів практик.

З метою оволодіння різними трудовими функціями професійної діяльності та відповідними фаховими компетентностями практикант у ході реалізації завдань програми навчально-виховної практики в початковій школі повинен оволодіти конструктивно-планувальними, комунікативно-навчальними, організаторськими, розвивально-виховними та дослідницькими **вміннями**.

Конструктивно-планувальні вміння:

- планувати та цілеспрямовано добирати засоби, методи і прийоми організації освітнього процесу в 1-4 класах;

- розробляти плани-конспекти залікових уроків із зазначених предметів у початкових класах, визначати триєдину мету та структурні етапи кожного уроку, передбачати використання наочності, мультимедійних засобів;

- використовувати ефективні методи та прийоми досягнення мети;

- визначати типи вправ і завдань та послідовність їх виконання відповідно до етапів уроку з урахуванням труднощів навчального матеріалу та рівня підготовленості учнів;

- виготовляти наочні посібники, добирати ілюстративний та роздатковий матеріал;
- розробляти позаурочні заходи, формулювати їх мету, визначати місце проведення, обладнання, заходи безпеки;
- планувати режимні процеси;
- планувати й виконувати роботу вихователя ГПД;
- узагальнювати результати педпрактики та оформлювати звіт.

Комунікативно-навчальні вміння:

- підтримувати загальнонавчальні контакти учитель – клас, учитель – учень, учень – учитель, учень – учень, учитель – батьки, батьки – вчитель;
- адаптувати власний професійний досвід до рівня вимог програми навчальних предметів, можливостей загального розвитку учнів та рівня оволодіння програмовим матеріалом;
- визначати об'єкти контролю за різними видами діяльності молодших школярів з урахуванням їх індивідуальних особливостей.

Організаційні вміння:

- забезпечити виконання плану проходження педагогічної практики;
- поєднувати різні форми роботи з дітьми: колективні (фронтальні), групові, індивідуально-групові та індивідуальні – на уроках, у позакласних видах діяльності з урахуванням мети та завдань;
- проводити дидактичні ігри на уроках, організовувати позаурочні заходи зі школярами;
- використовувати доречні методи активізації пізнавальної діяльності школярів;
- визначати доцільність методів навчання та використовувати їх для активізації пізнавальної діяльності молодших школярів.

Розвивально-виховні вміння:

- реалізувати загальноосвітній, розвивальний та виховний потенціал кожного уроку;
- з позицій особистісно-зорієнтованої моделі шкільної освіти реалізовувати завдання Державного стандарту початкової освіти у ході освітнього процесу;
- формувати та розвивати різні сфери особистості молодшого школяра (інтелектуальну, моральну, емоційно-вольову, пізнавальну, спонукальну, соціально-комунікативну);
- на уроках і в позаурочній діяльності реалізовувати завдання, спрямовані на національне, гуманістичне, екологічне, моральне виховання;
- розвивати особистісні властивості (риси) учня початкових класів.

Дослідницькі вміння:

- проводити психолого-педагогічне спостереження за учнями початкових класів та узагальнювати результати спостереження;
- вивчати ставлення дітей до навчання, рівень сформованості навчальних умінь учнів початкових класів;

- здійснювати методичний аналіз навчального матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння;
- спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід педагогів ЗЗСО;
- здійснювати методичний аналіз розвивального середовища та навчально-виховного матеріалу ЗЗСО;
- вивчати методичну літературу й теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, конференціях;
- практично апробувати теоретичний матеріал, дібраний з метою підготовки доповіді для участі в студентській науковій конференції, публікації статті у збірнику наукових праць здобувачів вищої освіти педагогічного факультету.

1.3. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИКИ

Базами практики є ЗЗСО міста Кам'янця-Подільського та ЗЗСО, зазначені в угодах (для студентів заочної форми навчання). Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання обов'язковою вимогою є проходження навчально-виховної практики в початковій школі під безпосереднім керівництвом методистів у школах міста.

Академічна характеристика практики

Галузь знань	01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність	013 Початкова освіта
ОКР	бакалавр
Рік навчання	3-й
Семестр	6-й
Термін практики	4 тижні
Кількість годин	180
Кількість кредитів ECTS	6
Кваліфікація	Бакалавр. Вчитель початкової школи
Вид підсумкового контролю	залік

1.4. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Навчально-виховна практика в початковій школі складається із трьох змістових модулів.

Змістовий модуль 1. Навчальна робота

Здобувач вищої освіти повинен виконувати **функції організації та здійснення навчальної роботи** в початковій школі, а саме:

1 клас

1. Спостерігати за методикою організації та проведення ранкових зустрічей.

2. Спостерігати й аналізувати особливості роботи учителя під час реалізації завдань тематичного тижня.

3. Брати участь у підготовці та проведенні дидактичних ігор відповідно до тематичного тижня.

2-4 класи

1. Спостерігати та аналізувати уроки, які проводить учитель, підготувати та провести пробні уроки. В обов'язковому порядку здобувач вищої освіти повинен відвідувати всі уроки за розкладом, що має бути зафіксовано у щоденнику педагогічної практики та в зошиті спостережень за освітнім процесом у початковій школі.

2. Визначити дати проведення залікових уроків, опрацювати теми уроків, консультацій з учителем і методистом, скласти плани-конспекти уроків і затвердити їх у вчителя та методиста.

Враховуючи специфіку педагогічного факультету і керуючись наказом Кам'янець-Подільського національного університету, **практикант має провести:** по одному заліковому уроку з української мови, літературного читання, математики, природознавства, трудового навчання (додаток 5), виховний захід (додаток 8) і день роботи в ГПД (додаток 7). Поурочні плани-конспекти, конспект виховного заходу разом з методичними матеріалами та наочністю до них додаються до звіту з педпрактики.

3. Відвідати уроки однокурсників, проаналізувати їх.

На заліковому уроці, який проводить практикант, крім учителя, методиста практики мають бути присутні всі практиканти, закріплені за цим ЗЗСО. У щоденниках педагогічної практики повинні бути записи про відвідані уроки однокурсників.

Змістовий модуль 2. Виховна робота

Виховна робота в початковій школі охоплює такі аспекти:

- формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- утвердження принципів вселюдської моралі;
- формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря;
- виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці;
- забезпечення високої художньо-естетичної освіченості і вихованості особистості;
- формування екологічної культури дитини, гармонії її відносин із природою;
- забезпечення повноцінного розвитку дітей, охорони та зміцнення їхнього здоров'я;
- формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою;

- забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді, охорони та зміцнення їхнього здоров'я.

Здобувач вищої освіти повинен **виконувати функції реалізації виховної роботи**, а саме:

1. Самостійно спланувати і провести виховний захід, скласти його розгорнутий план-конспект (додаток 8). План-конспект (сценарій) заходу слід скласти заздалегідь і подати вчителю та методисту від Університету на підпис не пізніше, як за 2-3 дні до його проведення. Дата проведення виховного заходу має відповідати календарному планові. Обов'язково відвідувати всі виховні заходи, які проводять у класі, що має бути зафіксовано в щоденнику педагогічної практики.

2. Розписати план-конспект одного дня роботи вихователя ГПД відповідно до календарно-тематичного планування діяльності з дотриманням режимних процесів: прийом дітей, бесіда з учителем, мета, поставлені завдання, з'ясування проблем тощо (додаток 7).

3. Ознайомитися з основними формами роботи вчителя з батьками, планом проведення батьківських зборів, підготувати тему виступу, що є актуальною в навчально-виховній діяльності молодших школярів.

4. Виготовити наочні посібники, матеріали для ТЗН, мультимедійних засобів, тощо й використати їх у своїй роботі.

Змістовий модуль 3. Методична та науково-дослідницька робота

Методична робота здобувача вищої освіти охоплює вивчення ним освітньої програми, підручників, посібників, підготовку методичних розробок уроків і виховних заходів, участь у засіданнях методичних об'єднань, участь в обговоренні уроків і виховних заходів, участь у групових консультаціях і методичних конференціях, нарадах, семінарах, які проводять факультетський керівник практики та груповий методист. Крім того, студенти повинні опрацювати навчальні посібники, з якими працює клас і вчитель, методичні розробки, проаналізувати варіативні програми, визначити можливість / неможливість проведення уроків за цими програмами.

Упродовж навчально-виховної практики в початковій школі здобувачі вищої освіти здійснюють завдання дослідницького характеру з фахових методик початкової освіти з метою підготовки доповіді для участі в студентській науковій конференції та публікації статті у збірнику наукових праць здобувачів вищої освіти педагогічного факультету. Такий вид роботи сприяє розвитку в майбутніх учителів початкових класів необхідних умінь проводити психолого-педагогічні спостереження, аналізувати й узагальнювати методичні розробки, робити висновки, оформляти результати досліджень у вигляді доповідей.

Тему дослідницького завдання практиканти отримують до початку практики, після чого опрацьовують необхідну науково-методичну літературу, розробляють план і методику наукового дослідження

(анкети, спостереження, питання для бесід чи інтерв'ю), обговорюють їх із науковим керівником.

Завершує практику підсумкова конференція, дату якої оголошують заздалегідь. У формі усних виступів здобувачів вищої освіти відбувається обмін інформацією про специфіку діяльності вчителя початкових класів, у результаті чого вони набувають уявлення про «професійне поле» майбутньої діяльності.

Підсумкова діяльність здобувачів вищої освіти передбачає:

1. Оформлення та подання на перевірку звітної документації.
2. Участь у попередньому захисті та в конференції за підсумками педагогічної практики.

1.5. ЕТАПИ ПРАКТИКИ

Завдання навчально-виховної практики в початковій школі реалізуються у три етапи: 1-й – організаційний, 2-й – основний, 3-й – підсумковий.

I етап – організаційний

1. Участь у настановній конференції. Ознайомлення з Інструктажем із безпеки життєдіяльності дитини (див. додаток 9).
2. Ознайомлення зі школою, класом, класоводом, функціями вчителя, із адміністрацією школи, специфікою організації освітнього процесу в початковій школі, основними державними документами, які регламентують роботу в початковій школі.
3. Складання індивідуального плану педагогічної практики.
4. Вивчення плану роботи методичного об'єднання вчителів та педради школи, графіка засідань. Вибір теми для виступу.
5. Вивчення календарного планування на весняний семестр.
6. Вивчення плану проведення різноманітних заходів школи та класу на період практики.
7. Ознайомлення з основними формами роботи вчителя з батьками, планом проведення батьківських зборів, підготовка виступу, тема якого має бути актуальною у навчально-виховній діяльності молодших школярів.
8. Вивчення системи роботи вихователя ГПД, навчально-методичної документації.

II етап – основний

1. Спостереження за методикою організації та проведення ранкових зустрічей (1 клас).
2. Спостереження й аналіз особливостей роботи учителя під час реалізації завдань тематичного тижня, участь у підготовці та проведенні дидактичних ігор відповідно до тематичного тижня (1 клас).
3. Спостереження та аналіз уроків, які проводить учитель, підготовка і проведення пробних уроків.

4. Визначення дати проведення залікових уроків, опрацювання тем уроків, консультацій з учителем та методистом, складання планів-конспектів уроків, затвердження їх учителем та методистом.

5. Виготовлення наочних посібників, матеріалів для ТЗН, мультимедійних засобів тощо з метою їх використання у роботі.

6. Самостійне планування і проведення виховного заходу, складання розгорнутого конспекту виховного заходу.

7. Відвідування уроків однокурсників з подальшим їх аналізом.

8. Розробка плану-конспекту одного дня роботи вихователя ГПД.

9. Ознайомлення з основними формами роботи вчителя з батьками, планом проведення батьківських зборів, підготовка теми виступу на зборах.

10. Здійснення науково-дослідницької роботи для підготовки доповіді на науковій студентській конференції та публікації статей у збірнику наукових праць здобувачів вищої освіти педагогічного факультету.

III етап – підсумковий

1. Підготовка документації практики відповідно до змістових модулів.

2. Оформлення та подання на перевірку звітної документації.

3. Участь у попередньому захисті та в конференції за підсумками педагогічної практики.

1.6. СИСТЕМА КОНТРОЛЮ

Контроль за ходом навчальної педагогічної практики студентів здійснюють групові методисти, факультетський керівник практики, кафедра, а також адміністрація школи.

Система поточного і підсумкового контролю охоплює перевірку режиму роботи студентів у школі, їх дисциплінованості, виконання окремих завдань і всієї програми практики загалом.

Методисти кафедри перевіряють відвідування студентами школи, підготовку та виконання практикантами завдань, наявність необхідної документації, стимулюють конкретну допомогу вчителям упродовж усього періоду проходження практики.

Форми та методи контролю: поточне оцінювання здобувача вищої освіти під час практики; оцінка звіту; характеристика керівника практики від ЗЗСО; відгук керівника практики від кафедри Університету; підсумковий контроль (залік).

1.7. ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ПРАКТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.7.1. Критерії оцінювання результатів навчально-виховної практики в початковій школі

1. Рівень професійно-педагогічних умінь.
2. Професійно-значущі якості особистості: дисциплінованість, організованість, доброзичливість, врівноваженість, любов до дітей тощо.
3. Якість виконання усіх завдань практики.
4. Рівень виявлення творчості.
5. Рівень педагогічного аналізу і рефлексії.
6. Якість оформлення звітної документації.

Рівні навчальних досягнень	Оцінка за 12-бальною шкалою	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1, 2, 3	Здобувач вищої освіти володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, фактів без зв'язку між ними. Мало усвідомлює мету навчальної діяльності, робить спробу провести урок; може самостійно знайти в підручнику відповідь, недосконало знає вимоги до ведення документації, написання конспекту.
Середній (репродуктивний)	4	Практикант володіє початковими знаннями, знає половину навчального матеріалу, здатний відтворити його, орієнтується в поняттях, визначеннях; самостійне складання конспекту уроку викликає значні труднощі.
	5	Знає більшу частину навчального матеріалу, розуміє сутність завдання, вміє працювати з підручником, самостійно скласти конспект, але уроки проводить під контролем учителя.
	6	Здобувач вищої освіти розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати уроки, робить певні висновки; самостійно складає конспект уроку; вміє застосовувати знання під час роботи з дітьми, користується наочними посібниками, однак допускає незначні помилки.
Достатній (алгоритмічно-дієвий)	7	Правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, вміє наводити приклади на підтвердження думок, застосовувати теоретичні знання на практиці; за допомогою викладача може правильно оформити конспект, самостійно провести урок.

	8	Знання здобувача вищої освіти досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал на практиці; вміє аналізувати, робити висновки; вміє самостійно провести урок, обґрунтувати його положення, використовує наочність.
	9	Здобувач вищої освіти вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко оперує поняттями, має сформовані типові навички підготовки й проведення уроків, виховних заходів.
Високий (творчо- професійний)	10	Володіє глибокими і міцними знаннями; робить аргументовані висновки; практично оцінює ситуацію на уроці; самостійно визначає мету власної діяльності; розв'язує творчі завдання; використовує міжпредметні зв'язки, наочність. Уроки проводить на досконалому рівні.
	11	Здобувач вищої освіти володіє глибокими знаннями з фахових методик, уміє знаходити додаткові джерела інформації, ставити і розв'язувати проблеми, застосовувати вивчений матеріал для формування власних аргументованих суджень. Уроки проводить на належному методичному рівні, використовує мультимедійні засоби навчання.
	12	Практикант має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування теми й мети уроку; розв'язує складні проблемні завдання; уміє ставити і розв'язувати проблеми; займається науково-дослідницькою роботою; моделює ситуації в нестандартних умовах. Уроки проводить на належному методичному рівні, використовує мультимедійні засоби навчання. Усі завдання практики виконано на високому рівні.

Загальна підсумкова оцінка за практику виставляється у відомості обліку успішності та індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти за двома шкалами оцінювання: національною (зараховано / не зараховано) та шкалою ECTS.

Рейтингова оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A (відмінно)	Зараховано
82-89	B (дуже добре)	
75-81	C (добре)	
67-74	D (задовільно)	
60-66	E (достатньо)	
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного захисту)	Не зараховано
34 і менше	F (незадовільно з обов'язковим повторним проходженням практики)	

1.7.2. Розподіл балів для оцінювання результатів навчально-виховної практики в початковій школі

№ ЗМ	Вид звітної роботи	Кількість уроків	Максимальна кількість балів
ЗМ 1. Навчальна робота	Літературне читання	1	10
	Українська мова	1	10
	Математика	1	10
	Природознавство	1	10
	Трудове навчання	1	10
ЗМ 1 разом			50
ЗМ 2. Виховна робота	Зошит спостережень		5
	Виховний захід	1	5
	ГПД	1 день	5
	Наочність		5
	Лепбук		5
ЗМ 2 разом			25
ЗМ 3. Методична, науково- дослідницька робота	Щоденник		5
	Звіт		5
	Науково-дослідницька робота		5
	Відеоматеріали + аналіз уроків		5
	Захист практики		5
ЗМ 3 разом			25
Всього			100

1.8. ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ З ПРАКТИКИ

1. Щоденник практики, який містить індивідуальний план (фіксує щоденну роботу практиканта, проведення пробних і залікових уроків, виховної, індивідуальної роботи, вивчення передового досвіду, виготовлення роздаткового матеріалу, наочності, участь у конференції, засіданнях, методоб'єднаннях, батьківських зборах тощо), записи методиста, характеристику роботи практиканта (додаток 2).

2. Зошит спостережень, який повинен містити відомості про школу, клас, щоденні записи роботи практиканта, спостереження за організацією освітнього процесу в 1 класі (додатки), конспекти пробних уроків (додаток 4).

3. Календарне планування на весняний семестр, план виховної роботи.

4. Розгорнуті конспекти залікових уроків і наочний матеріал до них (додаток 5).

5. Аналізи уроків: літературного читання (1), української мови (1), математики (1), природознавства (1), трудового навчання (1). Додати копії конспектів цих уроків окремим файлом (додаток 6).

6. Розгорнутий план-конспект і відеозапис виховного заходу.

7. Розгорнутий опис дня роботи у ГПД, індивідуальної роботи з дітьми (додатки 7, 8).

7. Наочність до уроків, лепбук.

8. Матеріали наукового дослідження.

9. Звіт про виконання програми практики.

Усі документи оформити відповідно до вимог та подати в кабінет з педпрактики в папці, підписаній за зразком (додаток 1), у зазначений термін (див. об'яву на дошці оголошень).

1.9. ПІДСУМКИ ПРАКТИКИ

1. Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми та індивідуальних завдань практики (додаток 10).

Форма звітності за практику – письмовий звіт, зміст і форму якого визначає кафедра відповідно до програми практики (додаток 3).

Письмовий звіт разом з іншими документами (щоденник, характеристика та ін.) подається на рецензування керівнику практики від кафедри. Після доопрацювання та остаточного погодження з керівником практики від кафедри звіт у друкованому вигляді подається на захист.

Звітні матеріали практики здобувачів вищої освіти (щоденник, звіт, характеристика, відгуки тощо) зберігаються на кафедрі упродовж трьох років.

2. Звіт з практики здобувач вищої освіти захищає перед комісією, призначеною завідувачем кафедри, факультетським керівником практики. До складу комісії входять викладачі-керівники практик та (за можливості) керівник від бази практики.

Комісія оцінює результати практики здобувачів вищої освіти за дворівневою шкалою оцінювання у терміни, встановлені відповідним наказом про проведення практики здобувачів на базах практики в останні дні її проходження або в Університеті впродовж двох тижнів після її завершення.

Підсумки практики підбивають відповідно до вимог, передбачених робочою програмою практики.

Місце, час і форму складання заліку з практики визначає деканат факультету і повідомляє про це здобувачів і керівників практики.

У здобувачів заочної форми навчання комісія може приймати залік з практики в період сесії, яка проходить після практики. Конкретна дата складання заліків із практики визначається в наказі ректора про направлення на практику.

3. Результати заліку з практики враховують:

- оцінку результатів роботи, наданої в характеристиці керівника практики від бази практики;
- оцінку за оформлення звіту, щоденника;
- презентацію здобувачем вищої освіти результатів проходження практики під час захисту звіту;
- відповіді на запитання членів комісії із захисту практики;
- відгук керівника практики від кафедри, зафіксований у щоденнику;
- ступінь і якість виконання завдань практики;
- рівень сформованості компетентностей для цілісного виконання комплексу функціональних обов'язків учителя початкової школи.

4. Результат заліку за практику вноситься в відомість обліку успішності та залікову книжку здобувача.

5. Здобувачеві вищої освіти, який не виконав програму практики з поважних причин (підтверджених документально), може бути надане право на проходження практики в інший термін за визначених умов.

СХЕМА ЗВІТУ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

I. Навчальна робота.

1. Загальні відомості про місце і час проходження практики.

2. Спостереження за організацією освітнього процесу в 1 класі: методика проведення ранкових зустрічей, аналіз особливостей роботи вчителя під час реалізації завдань тематичного тижня, участь у підготовці та проведенні дидактичних ігор відповідно до тематичного тижня.

3. Відвідування уроків, їх аналіз.

4. Проведення уроків:

а) кількість проведених пробних уроків, їх самооцінка: чи вдалось провести заплановану кількість пробних уроків (якщо ні, вказати причину); труднощі, які були при підготовці та під час проведення уроку, шляхи їх подолання;

б) відвідування й аналіз уроків здобувачів вищої освіти, закріплених за цим ЗЗСО;

в) проведення залікових уроків із літературного читання, української мови, математики, природознавства, трудового навчання; що використовували для активізації розумової діяльності учнів; які навчальні посібники виготовлено, оцінка їх та роль на уроці, самоаналіз уроків.

5. Перевірка зошитів, щоденників учнів.

6. Ознайомлення з класним журналом, уміння оцінювати школярів.

7. Індивідуальна та диференційована робота з учнями, її результати.

8. Позакласна робота в початковій школі, її зміст (тематика та форми проведення заходів, їх кількість, ознайомлення з варіативними програмами, проведення факультативних занять тощо).

9. Чи виготовляли й використовували наочність, мультимедійні засоби тощо, доцільність, проблеми, з якими зустрілися у процесі їх використання.

10. Труднощі при виконанні завдань із педпрактики, шляхи їх подолання.

11. Чи маєте достатній рівень умінь та навичок проведення навчальної роботи.

12. Загальні висновки про навчальну роботу.

II. Виховна робота.

1. Клас, список учнів, прізвище, ім'я, по батькові класовода та вихователя.

2. Спостереження за роботою класного керівника, відвідування проведених ним виховних заходів (загальні враження).

3. Особливості здійснення педагогіки партнерства під час роботи з батьками, вироблення вмінь педагогічного керівництва спільною діяльністю сім'ї та громадськості у вихованні дітей.

4. Відвідування позакласних виховних заходів, проведених іншими здобувачами вищої освіти (кількість, короткий аналіз).

5. Зміст роботи, проведеної практикантом, її самооцінка:

а) вивчення колективу класу та окремих учнів щодо участі у виховних заходах;

б) організація колективних позакласних заходів, робота в ГПД;

в) індивідуальна робота з учнями;

г) робота з батьками учнів.

6. Труднощі, які виникали при підготовці та проведенні виховної роботи.

7. Загальні висновки про виховну роботу класу, школи.

III. Методична і науково-дослідницька робота.

1. Ознайомлення з режимом роботи школи, керівним складом, класоводом.

2. Участь у роботі педагогічних рад, методичних секцій та об'єднань.

3. Ознайомлення з документацією школи, класу (вказати конкретно).

4. Ознайомлення з психолого-педагогічною та методичною літературою.

5. Тема науково-дослідницької роботи; вивчення літератури з теми; опис спостережень із досліджуваної проблеми.

6. Банк педагогічного досвіду.

IV. Висновки.

1. Що дала педпрактика студенту.

2. Позитивне в організації та проведенні практики.
3. Виявлені недоліки (вказати, які), шляхи їх подолання.
4. Пропозиції щодо підготовки, організації й проведення педагогічної практики.

(підпис практиканта)

План спостереження за освітнім процесом у 1 класі

1. Ознайомлення зі школою, класом, учителем.
2. Ознайомлення з нормативно-правовими документами щодо навчання першокласників (концепція НУШ), вивчення змісту Державного стандарту початкової загальної освіти (від 21.02.2018 р.), огляд освітніх програм для 1 класу.
3. Спостереження та аналіз ранкових зустрічей.
4. Вивчення особливостей використання методу «Крісло автора» («Зірка дня», «Герой дня»), методичного прийому «Щоденні 5», «Щоденних 3», рутин тощо.
5. Спостереження та аналіз уроків відповідно до тематичного тижня.
6. Допомога учителеві в підготовці до уроку, добір і проведення дидактичних ігор відповідно до тематичного тижня, виготовлення лепбука.
7. Аналіз використання формувального оцінювання.
8. Аналіз особливостей організації освітніх осередків (центрів, зон) відповідно до вимог НУШ: навчально-пізнавальної діяльності (з партами / столами); змінних тематичних осередків (дошки / фліп-чарти / стенди для діаграм з ключовими ідеями); гри (настільні ігри, інвентар для рухливих ігор); художньо-творчої діяльності (полички для зберігання приладдя та стенд для змінної виставки дитячих робіт); куточка живої природи для проведення дослідів (пророщування зерна, спостереження та догляд за рослинами, акваріум); відпочинку (з килимом для сидіння та гри, стільцями, кріслами-пуфами, подушками з м'яким покриттям); дитячої класної бібліотечки; осередку вчителя (стіл, стілець, комп'ютер, полиці / ящики, шафи для зберігання дидактичного матеріалу тощо).
9. Участь у підбитті підсумків дня.
10. Самостійне ознайомлення з порадами психолога щодо організації роботи з батьками першокласників, створення комфортних умов для адаптації дітей у школі.

Спостереження і аналіз організації освітнього процесу в 1 класі

а) ранкові зустрічі, крісло автора

№ з/п	Дата	Фотозапис	Коментарі	
			+	-

б) освітні осередки

№ з/п	Дата	Опис осередку	Коментарі	
			+	-

в) тематичний тиждень (уроки, правила, рутини, оцінювання, «Щоденні 5», «Щоденні 3»)

№ з/п	Дата	Фотозапис уроків	Коментарі	
			+	-

Пам'ятка студенту-практиканту III курсу

1. Настановна конференція.
2. Перший тиждень:
 - а) ознайомлення зі школою, з класом, розкладом уроків та дзвінків;
 - б) опрацювання календарних планів роботи, план виховної роботи, вивчення документів, із якими працює класовод;
 - в) оформлення щоденника практики;
 - г) складання графіка проведення залікових уроків (староста протягом 3 днів складає єдиний графік проведення залікових уроків у школі, визначає день проведення виховного заходу, день роботи у ГПД, погоджує його з методистами та подає керівнику практики наприкінці 1-го тижня);
 - г') проведення пробних уроків (за період практики провести 6-10, конспекти пробних уроків фіксувати в робочий зошит; пробні уроки оцінює вчителька); виготовлення наочності до пробних і залікових уроків;
 - д) вивчення учнів класу, проведення індивідуальних бесід із дітьми.
3. Другий-третій тижні – проведення пробних і залікових уроків у початкових класах, взаємовідвідування, аналіз уроку студента, відеозйомка уроку, проведення виховного заходу, робота в ГПД, виховна робота з дітьми під час перерви і в позаурочний час, вивчення роботи батьківського комітету, проведення індивідуальних бесід із батьками.
4. Протягом усього періоду практики студент несе відповідальність за безпеку життєдіяльності молодшого школяра як на уроках, так і на перерві й у позаурочний час (кожен день студент повинен знаходитись у школі 6 годин).
5. Протягом останнього тижня оформити документацію відповідно до вимог, зазначених у програмі з практики.
6. Документацію здати в кабінет із практики протягом двох днів.
7. Підготувати виступ. Стежити за оголошенням щодо дня захисту практики.

На підсумковій конференції студенти виступають за схемою:

1. Назва ЗНЗ, його тип та специфіка роботи. Прізвища, імена, по батькові адміністрації школи, вчителя початкових класів, вихователя ГПД. Прізвища студентів, які проходили практику в даній установі.
2. Зміст завдань навчально-виховної практики в школі. Перелік та зміст кожного напрямку практичної діяльності студентів (докладно про обов'язкові проведені уроки та виховний захід).
3. Знання та вміння, які вдалося реалізувати на практиці. Успіхи та утруднення в застосування знань, отриманих на заняттях в аудиторії, на практиці.
4. Самооцінка навчально-виховної діяльності кожного студента.
5. Пропозиції щодо змін, вдосконалення проведення навчально-виховної практики в школі.

Доцільно підготувати власний виступ з використанням ІКТ.

**ОХОРОНА ПРАЦІ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ПРАЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

1. Загальні положення.

- 1.1. Практика є невід'ємною складовою частиною процесу професійної підготовки студентів в університеті і проводиться на оснащених відповідним чином базах університету.
- 1.2. Практика студентів університету проводиться на базах, які мають відповідати вимогам нормативно-правових актів з охорони праці.
- 1.3. Студенти можуть бути направлені на практику тільки на ті бази, з якими університет завчасно уклав договір на її проведення за встановленою формою.
- 1.4. До початку проведення практики повинно бути проведено обстеження робочих місць студентів-практикантів відповідальними за організацію проведення практики особами.
- 1.6. Обов'язковою умовою допущення студентів до проходження практики є проходження ними вступного інструктажу з охорони праці під час трудового і професійного навчання та оформлення його у бланку реєстрації з підписами особи, яка проводила інструктаж та особи, яку інструктували.
- 1.7. До практики допускаються тільки ті студенти, які пройшли медичний огляд.

2. Вимоги безпеки під час практики.

- 2.1. При прибутті на базу практики студент-практикант повинен отримати вступний інструктаж з охорони праці та первинний інструктаж на робочому місці та поставити підпис у відповідних журналах інструктажу;
- 2.2. Студент має бути ознайомлений про те, що при виконанні професійних обов'язків на нього можуть впливати такі шкідливі або небезпечні фактори:
 - висока психофізіологічна напруга;
 - висока концентрація уваги;
 - небезпека ураження електрострумом;
 - небезпека виникнення загорань та пожеж;
 - порушення параметрів мікроклімату, передбачених для навчальних приміщень;
 - довготривалі статичні навантаження.
- 2.3. Студент-практикант повинен виконувати тільки ту роботу, яка йому доручена згідно з програмою практики.
- 2.4. У разі притягнення практиканта до робіт, які не передбачені програмою практики, йому слід негайно доповісти про це керівнику практики.

3. Під час практики не допускається:

- 3.1. Не виконувати правила внутрішнього трудового розпорядку установи, зокрема, запізнюватися на роботу.
- 3.2. Пропускати або не проводити визначені програмою практики уроки та зривати навчальний процес.
- 3.3. Залишати робоче місце без дозволу керівника практики, учителя, директора школи.
- 3.2. Відвертати від роботи педагогічних працівників, які його оточують, заважати навчальному процесу.
- 3.3. Залишати учнів, з якими він проводить навчальні заняття, позакласну діяльність без нагляду.
- 3.4. Під час занять у навчальному кабінеті виконувати роботу, яка не передбачена розкладом і планом занять.
- 3.5. При виникненні недоліків у роботі обладнання та приладів (комп'ютера, ксерокса, побутових приладів тощо) самостійно або разом з учнями їх ліквідувати, натомість негайно повідомити керівника установи, учителя та припинити роботу до усунення недоліків.
- 3.6. При встановленні порушень вимог охорони праці в приміщенні для занять, розпочинати чи продовжувати роботу з учнями до усунення недоліків, які загрожують їхньому життю та здоров'я, зобов'язаний повідомити керівника навчального закладу про причини відміни занять у кабінеті.
- 3.7. Виконувати будь-які види ремонтних робіт на робочому місці учня чи в приміщенні. Ремонт виконується спеціально підготовленим персоналом закладу (електромонтером, слюсарем, електромеханіком).

4. Студент-практикант зобов'язаний:

- 4.1. Вживати заходи дисциплінарного впливу до учнів, які свідомо порушують правила безпечної поведінки під час занять.
- 4.2. Повідомляти керівника закладу про всі недоліки в забезпеченні охорони праці, які знижують рівень безпеки життєдіяльності людини (норми освітленості, травмонебезпеки обладнання, інструментів тощо).
- 4.3. Прийняти екстренні заходи при погіршенні стану здоров'я учня (запаморочення, втрата свідомості, кровотеча з носа і т. ін.), надати йому необхідну першу (долікарську) допомогу та викликати медичного працівника;
- 4.5. Дбати про особисту безпеку, повідомляти в разі необхідності про погіршення стану власного здоров'я під час робочого процесу.

ІНСТРУКЦІЯ З ОХОРОНИ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

1. Загальні положення.

- 1.1. З метою забезпечення повної безпеки життя і здоров'я дітей необхідно ретельно дотримуватись техніки безпеки, санітарно-гігієнічних вимог, правил пожежної і електробезпеки, дорожнього руху, поведінки дітей на уроках, під час виконання робіт, проведення масових заходів, екскурсій і прогулянок.
- 1.2. Під час практики студент відповідає за життя і здоров'я дітей.
- 1.3. Необхідно вжити всіх заходів для усунення небезпечних ситуацій, проявляти максимум уваги до учнів.
- 1.4. Під час практики постійно стежити за станом здоров'я дітей, знати учнів з вадами здоров'я; у випадку захворювання дитини викликати лікаря і батьків.
- 1.5. Необхідно регулярно проводити з учнями різні види інструктажів про дотримання правил ТБ, БЖД під час уроків, на перервах, в позаурочний час.
- 1.6. Провести позакласні виховні заходи з питання безпеки життєдіяльності.

2. Забезпечення БЖД учнів у приміщеннях.

- 2.1. Здійснювати повсякденний нагляд за станом обладнання, меблів.
- 2.2. Підставки для квітів повинні бути стійкими; не дозволяється розміщувати квіти на шафах, на стінах, підвіконнях.
- 2.3. Не забивати цвяхи чи інші гострі предмети на рівні зросту дітей.
- 2.4. Необхідно здійснювати щоденне вологе прибирання і регулярно провітрювання класної кімнати; стежити за чистотою вікон, занавісок; ніщо не повинно перешкоджати доступу світла в класну кімнату.
- 2.5. Навчальне обладнання, знаряддя праці слід зберігати в спеціально відведених безпечних місцях.
- 2.6. У класі розмістити стенди з правилами пожежної безпеки та дорожнього руху.

3. Дотримання правил ТБ на уроках трудового навчання.

- 3.1. Перед початком роботи варто детально проінструктувати дітей по кожному виду навчального завдання.
- 3.2. Інструктаж супроводжувати показом безпечних прийомів роботи.
- 3.3. Після інструктажу слід шляхом часткового показу дій дітьми переконатись, що вони засвоїли правила і вимоги безпеки.
- 3.4. При роботі з ножицями необхідно ретельно стежити, щоб діти правильно їх тримали (направленими від себе від сусіда, від очей тощо).

- 3.5. Ножиці повинні бути з тупими кінцями і зберігатись у спеціальній коробці чи пеналі.
- 3.6. При роботі з тканиною треба стежити, щоб діти користувались наперстком, не використовували іржаві голки.
- 3.7. Необхідно зберігати голки, булавки в спеціальних коробках, подушечках.
- 3.8. Уважно стежити, щоб діти не брали булавки, голки до рота, не прикріпляли до одягу, не кидали на підлогу.
- 3.9. У випадку поранення необхідно надати дитині першу медичну допомогу або викликати лікаря.
- 3.10. У класній кімнаті (майстерні) мати аптечку з набором медикаментів для надання першої медичної допомоги.

4. Дотримання правил БЖД на уроках фізкультури.

- 4.1. Перед уроком ретельно перевірити стан спортивного залу чи майданчика.
- 4.2. Перед уроком у залі необхідне вологе прибирання, дотримання чистоти та порядку упродовж уроку.
- 4.3. Спортивне обладнання повинно бути справним, надійно закріпленим, зберігатись у безпечному місці.
- 4.4. Уроки фізкультури слід проводити в спортивному одязі, взутті відповідно до пори року.
- 4.5. Слід навчати учнів безпечного виконання фізичних вправ, дотримання дисципліни і правил поведінки, сумлінного виконання всіх команд учителя.
- 4.6. Необхідно стежити за дозуванням фізичних вправ, станом здоров'я дітей, знати дітей з ослабленим здоров'ям.
- 4.7. Здійснювати страхування учнів під час виконання фізичних вправ.
- 4.8. Діти, тимчасово звільнені від занять, зобов'язані бути присутніми в спортивному залі чи на майданчику.
- 4.9. Користуватися спортивним обладнанням та інвентарем без дозволу вчителя учням забороняється.
- 4.10. У спортивному залі необхідно мати аптечку з набором медикаментів для надання першої медичної допомоги.

5. Дотримання правил ТБ під час роботи на земельній ділянці.

- 5.1. Роботу на ділянці учні повинні розпочинати лише з дозволу вчителя після отримання чіткого інструктажу.
- 5.2. Ходити лише по доріжках, не бігати, не обганяти один одного.
- 5.3. Інвентар має відповідати зросту і можливостям учнів.

- 5.4. Переносити інструменти (лопати, граблі) слід вертикально, так, щоб їх робоча частина була спрямована вниз.
- 5.5. Знаряддя праці необхідно після роботи ретельно почистити від бруду й зберігати у відведеному місці в справному стані.
- 5.6. Працю дітей необхідно організувати лише у сприятливу погоду.
- 5.7. Слід дотримуватись вимог до тривалості праці молодших школярів – 40–45 хв та переносу дітьми ваги – до 3 кг.
- 5.8. Регулярно міняти види праці дітей, стежити за правильністю постави.
- 5.9. Забороняється залучення учнів до оббризування рослин ядохімікатами. Після обробки ділянки не допускати туди дітей упродовж 5-ти днів.
- 5.10. Забороняється вживання немитих овочів, фруктів.

6. Дотримання правил ТБ під час використання ТЗН та комп'ютерної техніки.

- 6.1. Перед роботою провести інструктаж з ТБ на робочому місці.
- 6.2. Користуватись електрообладнанням дозволяється тільки при надійному заземленні корпусу.
- 6.3. Перед початком роботи необхідно включити систему кондиціонування повітря в приміщенні.
- 6.4. Необхідно правильно відрегулювати освітлення робочого місця.
- 6.5. На екран діти повинні дивитись під прямим кутом, а не збоку.
- 6.6. Під час роботи не допускаються сторонні розмови, подразнюючі шуми.
- 6.7. Всі кабелі слід вставляти і виймати тільки при вимкненій апаратурі.
- 6.8. При появі будь-яких несправностей або запаху горілого слід повідомити відповідального за електрообладнання.
- 6.9. Після закінчення роботи необхідно привести в порядок робоче місце, ретельно вимити руки з милом, вимкнути електропостачання.

7. Охорона життя і здоров'я дітей при проведенні екскурсій, прогулянок.

- 7.1. Перед екскурсією вчителів необхідно відвідати і оглянути її об'єкт, вибрати місце для безпечного розміщення дітей.
- 7.2. До виходу на об'єкт учитель разом з представником адміністрації школи проводить інструктаж учнів з ТБ, правил дорожнього руху.
- 7.3. На об'єктах, якщо там працюють люди, учнів інструктує керівник або досвідчений працівник.
- 7.4. Екскурсію необхідно проводити за чітким планом, затвердженим керівником школи, дотримуючись часу (40–50 хв).

- 7.5. Не можна дозволяти учням під час екскурсії наближатись, торкатись окремих видів обладнання, транспортних засобів, загонів для свійських чи диких тварин.
- 7.6. Необхідно бути дуже уважним до сигналів, які подаються персоналом, не відволікати працівників своїми розмовами.
- 7.7. Не можна допускати порушення дисципліни з боку дітей, відлучення з місця екскурсії чи прогулянки, ігор, бешкетництва.
- 7.8. Важливо продумати організований відпочинок дітей після екскурсії і місце його проведення.
- 7.9. Шлях до місця екскурсії і повернення повинен бути найкоротшим, безпечним, з пунктами відпочинку, з мінімальною кількістю переходів через проїзні частини доріг.
- 7.10. З класом в 30 осіб вирушають 2 керівники, призначені директором чи заступником директора школи.
- 7.11. Перед виходом, після привалів, перед поверненням необхідно перерахувати дітей.
- 7.12. Колону дітей формують з урахуванням, що на початку і в кінці потрібно поставити пари найбільш дисциплінованих, уважних учнів.
- 7.13. Під час руху колони дорослі повинні знаходитись у голові і в кінці з сигнальними червоними прапорцями.
- 7.14. Екскурсійне обладнання ретельно продумується і відбирається, рівномірно розподіляється між дорослими і дітьми з умовою, що максимальна вага для дітей не повинна перевищувати 3 кг.
- 7.15. Забороняється збір дітьми невідомих плодів, ягід, грибів, рідкісних об'єктів природи; забороняється пити воду з відкритих джерел.
- 7.16. У випадку виникнення небезпечних ситуацій, захворювання або травмування дітей, екскурсія призупиняється, діти відводяться в безпечне місце, а потерпілому надається перша медична допомога, при необхідності його направляють у найближчий медичний пункт, повідомляють про випадок та стан дитини директора школи, батьків.
- 7.17. Передбачати надзвичайні ситуації, пов'язані із порушенням спокою громадського порядку, а також через сучасну ситуацію в Україні.